

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Пономаренко Т.О.

кандидат філософських наук,

науковий співробітник держбюджетної науково-дослідної теми,

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ОСВІТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕРЕЖЕВОЇ ПАРАДИГМИ¹

Сучасний світ охоплений процесами глобалізації, інформатизації, діджиталізації, прискоренням соціального часу. Вказані процеси активно впливають на суспільство як складну відкриту систему, що має здатність до самоорганізації. Враховуючи складові елементи суспільства як системи, серед яких можна вважати економічну, соціальну, духовну та політичну сфери, ми можемо дійти до висновку, що процеси, які охопили сучасність, впливають на всі вказані сфери, тим самим взаємопов'язуючи їх, сприяючи їх конвергенції. Освіта, будучи складовою духовної сфери, є сьогодні цінністю особистісною, державною, суспільною. Вважається, що освіта є дієвою силою, здатною подолати всі глобальні проблеми сучасності. Проте, ООН визнало кризу освіти глобальною проблемою сьогодення. Звідси виходить висновок, що необхідна освіті трансформація (перехід від кризового стану до сталого розвитку) – це зміна парадигми освіти: від класичної до посткласичної.

Класична парадигма освіти, сформована у XVIII сторіччі, потребує трансформації, адже орієнтована на репродуктивне відтворення знання, в межах якої освіта XXI сторіччя відчувається від індивідуальних потреб кожного індивіда та не відповідає соціальним запитам суспільства. Нова (посткласична) парадигма орієнтована на компетентнісний підхід; особистісно-орієнтоване навчання; формування фахівця, здатного швидко та уміло адаптуватися до мінливих умов

---

¹ Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих на виконання науково-дослідного проєкту «Інноваційна складова безпеки сталого розвитку старопромислових регіонів України: стратегічні напрями інституційного забезпечення і трансферу технологій в інноваційних ландшафтах» (№ 0121U100657)

сьогодення; розглядає освіту як таку, що має випереджуючий характер та є превентивною. Саме необхідність компетентнісного підходу в освіті визначається необхідністю формування ключових компетентностей та наскрізних умінь покоління фахівців-професіоналів, які забезпечуватимуть подальший розвиток всіх сфер суспільства, їх взаємодію, а також сприятимуть сталому розвитку світу.

Проте, не варто забувати і про синергетичну парадигму, в межах якої вибудовується синергетична модель освіти і модель сучасного педагога, його професійний «портрет». Відповідно до орієнтирів вказаної парадигми, освіта розглядається як відкрита система, що здатна до саморозвитку та самовідтворення; характер навчання у такій системі освіти – творчий. Синергетична модель освіти передбачає відкритість освіти, інтеграцію всіх способів освоєння людиною світу, включення синергетичних уявлень в процес освіти, користування різними інформаційними системами, особистісну спрямованість процесу навчання, зміну ролі викладача в нових ситуаціях у відкритому світі, що змінюється (викладач навчає і навчається від учня новому, а також займається самоосвітою, що сприяє його безперервній освіті). Освіта як засіб освоєння світу має забезпечити інтеграцію різних способів освоєння світу і тим самим збільшити творчий потенціал людини для вільних і осмислених дій, цілісного відкритого сприйняття і усвідомлення світу. На думку Н. Кочубей, «освіта, побудована на застарілих концептуальних засадах і реалізована в умовах інформаційного суспільства та економіки знань, несе загрозу, а не розвиток» [2, с. 209]. На думку науковиці, людина «сформована», а не така, що саморозвивається, не отримує знання самостійно у процесі творчої комунікації, об'єкт, а не суб'єкт освітнього процесу, який отримує знання від учителя-ментора, який карає за помилки – становить загрозу для сучасного суспільства. Такій людині важко адаптуватися до мінливого середовища. Тому, на нашу думку, набуває великого значення компетентнісно-орієнтований підхід в освіті. Особливо це стосується сучасного стану розвитку планетарної цивілізації, яка потребує фахівця, здатного міркувати категоріями «космічного масштабу», адаптуватися до швидкоплинного часу, змінювати професію, не вагатися ризикувати і працювати на результат.

Світ змінюється, трансформується світогляд, світосприйняття, світовідчуття, що впливає і на зміну парадигм як паттернів усвідомлення і організації цього світу. Наукове знання у процесі трансгресу сприяє виникненню нових поглядів, ідей, теорій. В XX сторіччі на зміну світоглядних установок вплинув розвиток інформатизації та комп'ютеризації, змінивши наукову парадигму. На наш погляд, не можна говорити про чітку зміну парадигм, адже всі існуючі парадигми є

варіаціями постнекласичної парадигми, визнаної світовим науковим товариством, хоча і відображають її різнобічність і складність. Таким чином сьогодні можна говорити про панування інформаційно-мережевої парадигми, як відлуння глобалізації, інформатизації, коеволюції живої, неживої і соціальної матерії, а також проникнення високих наукомістких технологій у повсякденність кожної людини.

Поняття «інформаційно-мережева парадигма» є власним авторським доробком автора (*авт. – Пономаренко (Кравченко) Т. О.*). В умовах розвитку інформаційно-мережевої парадигми, яка є концептуально-когнітивним засобом організації та інтерпретації соціальної дійсності інформаційної ери [3], освіта розуміється як необхідна складова повноцінного і всебічного розвитку особистості, сприяє зближенню мережевих співтовариств освітян, науковців, учнів. Особливо це яскраво виявилось в умовах сьогодення, коли пандемія призвела до переходу освіти на в якісно новий рівень – дистанційна освіта. Велика проблема постала у форматі невідповідності суб'єктів освітнього процесу до такого виду роботи. Проте, минув рік і дистанційна освіта набуває розмаху, особливо це стосується самоосвіти педагогів, підвищення їх кваліфікації, продукування відеолекцій, відеосемінарів і, навіть, записів практичних, лабораторних робіт із хімії, фізики, проведення наукових досліджень фахівцями із різних галузей в різних куточках світу. Виникло багато можливостей у проведенні конференцій, круглих столів, майстер-класів, воркшопів тощо, що призвело до перегляду сутності освітнього процесу та необхідності його модернізації.

Так, однією з цілей сталого розвитку світу (Sustainable Development Goals) [5], визначених ООН, є «якісна освіта» (Quality Education), що передбачає забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти, а також сприяння можливостям безперервного навчання. Усі інші цілі, на нашу думку, мають впроваджуватися в контексті даної. Якісна освіта передбачає саме компетентнісний підхід до навчання, аби формувати у підростаючого покоління прагнення вчитися протягом всього життя, розумітися на тому, що відбувається, а також вміти досягти інші 16 цілей сталого розвитку. Так, виділяють наступні ключові компетентності, зокрема в межах Концепції Нової української школи: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність.

Говорячи про якісну освіту, ми зазначили, що вона є ціллю сталого розвитку світу, таким чином, спираючись на визначення сталого розвитку, а також подальші дослідження і рекомендації ЮНЕСКО за основу визначення «освіти для сталого розвитку», як зазначає Л. Горбунова, приймаємо наступне – «це процес навчання студентів і надбання ними ключових компетентностей, необхідних для роботи і життя таким чином, щоб гарантувати екологічний, соціальний і економічний добробут як в сьогодні, так і в майбутньому поколінні. В контексті глобального розвитку сам процес такої освіти в дійсності стає процесом інтернаціоналізації та глокалізації» [1], зміст якої, на думку М. Осійчук, виражається у тому, що існують «специфічні форми переплетення культур, традицій, ментальних характеристик і комунікативних практик, що з'являються в результаті залучення регіональних особливостей у глобальні потоки» [4]. Проте, на відміну від поглядів Л. Горбунової, на нашу думку, освіта для сталого розвитку має охоплювати різні покоління, верстви населення, бути неперервною і превентивною. Виходячи з цього, можна говорити про той факт, що посткласична парадигма освіти, про яку говорилося на початку, має бути спрямованою на досягнення сталого розвитку світу, у якому сучасні покоління заздалегідь турбуються про наступні.

Список використаних джерел:

1. Горбунова Л. С. Освіта для стійкого розвитку: до обґрунтування впровадження. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2019. № 2(25). С. 56–81.
2. Кочубей Н. В. Синергетические концепты и нелинейные контексты : монографія. Суми : Университетская книга, 2009. 236 с.
3. Кравченко Т. О. Становлення цінностей сучасної людини в добу інформаційно-мережевого суспільства. *Філософія науки: традиції та інновації* : науковий журнал. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. № 2(10). С. 151–161.
4. Осійчук М. С. Глокалізація як чинник модернізації державного управління. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10omsmdu.pdf> (дата звернення: 03.06.2021).
5. Sustainable Development Goals. URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (дата звернення: 11.06.2021).